

Klimaatplan Breda klimaatneutraal in 2044

Een update van het klimaatbeleid uit 2008

Breda, 12 juli 2023

Breda
DOET
MEE!

Samenvatting

De EU-lidstaten hebben met elkaar afgesproken dat de EU in 2030 minimaal 55% minder broeikasgassen moet uitstoten, om in 2050 klimaatneutraal te zijn. De gemeente Breda haalt met dit Klimaatplan alles uit de kast om al in 2044 geen aardgas meer te gebruiken en klimaatneutraal te zijn. Dit is een ambitieus doel, waar we met zijn allen hard aan moeten werken om het waar te maken.

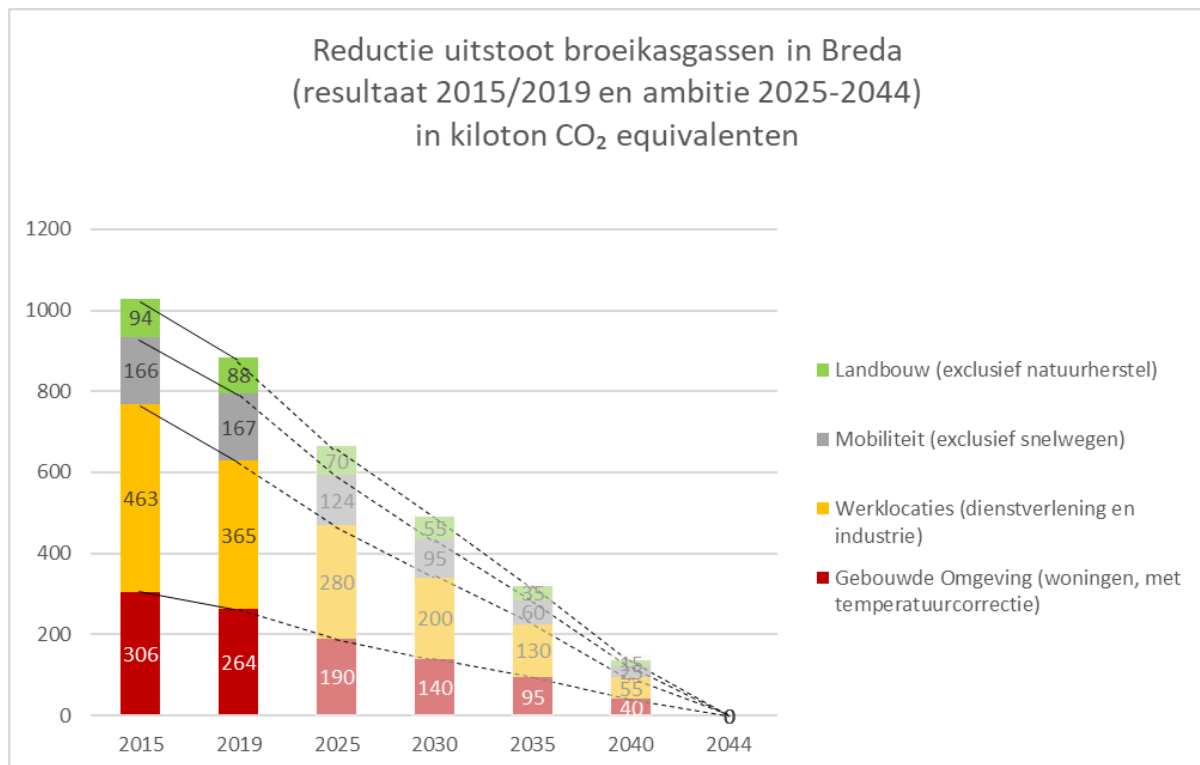
De meeste broeikasgassen komen in Breda vanuit het energieverbruik in de lucht. Maar er zijn ook broeikasgassen die vanuit de veeteelt in de lucht komen, of vanuit industriële productieprocessen. Dit Klimaatplan gaat over deze totale uitstoot en opname, net als het nationale klimaatplan. Met dit Klimaatplan wil de gemeente Breda niet alleen de broeikasgassen verminderen. Het gaat ook om:

- **De lokale kracht versterken** met bijvoorbeeld lokale energiegemeenschappen, kringlooplandbouw en een ambachtscentrum, zodat er een beter vestigingsklimaat ontstaat.
- **Een gezonde leefomgeving** voor mens en dier. Met bijvoorbeeld schone lucht door verduurzaming van het vervoer en de bouwsector, en een robuuste groenstructuur voor biodiversiteit.
- **Het verminderen van kwetsbaarheid** van mensen, onze systemen en de natuur. Het gaat dan bijvoorbeeld om aandacht voor energie-armoede, om behoud van een betrouwbaar energiesysteem en aandacht voor kwetsbare dieren en planten.

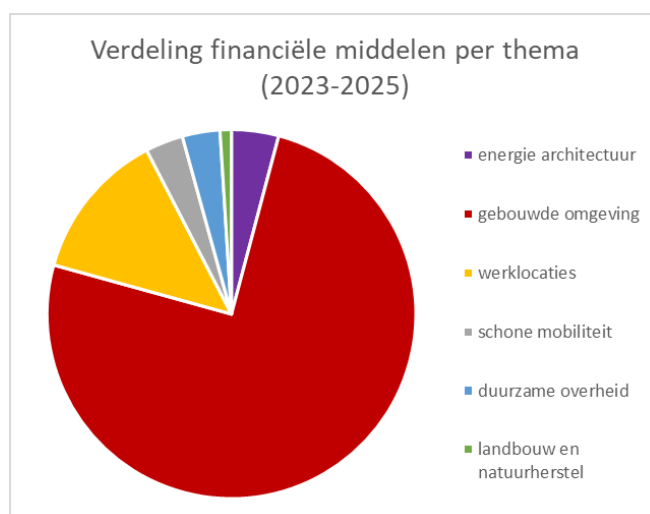
Het Klimaatplan in onderverdeeld in zes thema's:

1. **Energie-architectuur:** Dit thema vormt de basis voor de andere thema's. De gemeente krijgt meer regie in het ontwerp van het lokale energiesysteem van de toekomst. Samenwerking met de netbeheerders en ontwikkelaars van energiebronnen en opslagvoorzieningen is daarbij heel belangrijk. De gemeente streeft naar een rechtvaardige energietransitie en wil dat duurzame energie toegankelijk en betaalbaar blijft voor iedereen.
2. **Gebouwde omgeving (woningen):** De eerste jaren staat het isoleren centraal in de aanpak. Het stimuleringsbeleid is gericht op ruim 4.500 isolatie ingrepen per jaar. Met dit tempo is Breda in 2044 klaar met de isolatieopgave. We werken zowel gemeentebreed als gebiedsgericht in wijkenergieplannen. Met een combinatie van beide sporen willen we dat in 2030 ruim 20.000 woningen aardgasvrij-ready zijn.
3. **Werklocaties:** De strategie bij de werklocaties is net als de gebouwde omgeving in de komende jaren sterk gericht op het isoleren en besparen. We gaan aan de slag met een energieplan voor de bedrijventerreinen. In dit plan worden de beoogde resultaten concreter uitgewerkt. Een toegankelijk en betrouwbaar lokaal energiesysteem is inmiddels niet meer vanzelfsprekend en daarom belangrijk voor een goed vestigingsklimaat.
4. **Schone mobiliteit:** De strategie bij dit thema is gericht op een toename van het gebruik van duurzame vervoersmiddelen. Hiervoor heeft de gemeente verschillende stimuleringsmaatregelen en werkt de gemeente samen met partijen uit de stad aan de voorbereidingen voor invoering van de zero-emissiezone voor stadslogistiek uitwerken.
5. **Duurzame overheid:** Dit thema is ondersteunend aan thema 3 en 4. De gemeente wil in de eigen bedrijfsvoering hoger op de CO₂-prestatieladder komen. We werken al aan verduurzaming van de gebouwen en het wagenpark. We gaan voortaan verduurzaming ook meenemen bij opdrachten voor stadsontwikkelingsprojecten.
6. **Natuurherstel en landbouw:** Het herstel van natuurwaarden met extra bos, struweel en minder veenoxidatie zorgt voor minder broeikasgassen in de lucht, net als de transitie van de landbouw. De gemeente gaat werken aan een natuurherstelplan en een handelingsperspectief voor ondernemers in het buitengebied.

In onderstaande figuur is het beoogde verloop van de broeikasgasuitstoot binnen de gemeente Breda opgenomen voor de vier inhoudelijke thema's. We streven naar een structurele daling van al deze thema's richting 2044. Een vertaling naar concrete prognoses volgt nog. De thema's Energie architectuur en Duurzame Overheid zijn ondersteunend aan deze andere vier thema's. De uitstoot is gebaseerd op het lokale energieverbruik, gecombineerd met de Nederlandse energiemix van fossiele en hernieuwbare energiebronnen. In 2030 willen we de totale uitstoot naar 490 kiloton CO₂ equivalenten hebben teruggebracht. Dat is bijna 400 kiloton minder dan de uitstoot in 2019 (voor corona).

Het totale budget voor de periode 2023-2025 bedraagt ongeveer 53 miljoen euro, waarvan ongeveer 40% uit eigen middelen en 60% uit Rijksmiddelen komt. De verdeling van de inzet van deze middelen over de zes thema's is weergegeven in onderstaande figuur. Voor de periode vanaf 2026 zijn nog onvoldoende middelen toegezegd om het tempo in de energietransitie te behouden.

Inleiding

Dit klimaatplan is een uitwerking van het klimaatbeleid uit de duurzaamheidsvisie en vervangt het eerdere beleid op het gebied van CO₂-neutraliteit uit 2008. Het Klimaatplan sluit aan op de afspraken uit de Regionale Energiestrategie. Ook zijn eerder vastgestelde ambities over natuurherstel, kringlooplandbouw en circulariteit overgenomen in dit Klimaatplan. Op deze manier komen we tot een samenhangende aanpak. Dit klimaatplan geeft een doorkijk naar 2030 en vormt de nieuwe basis voor de jaarlijkse Klimaatbegroting met een vierjarige doorkijk.

Ambitie gemeente Breda

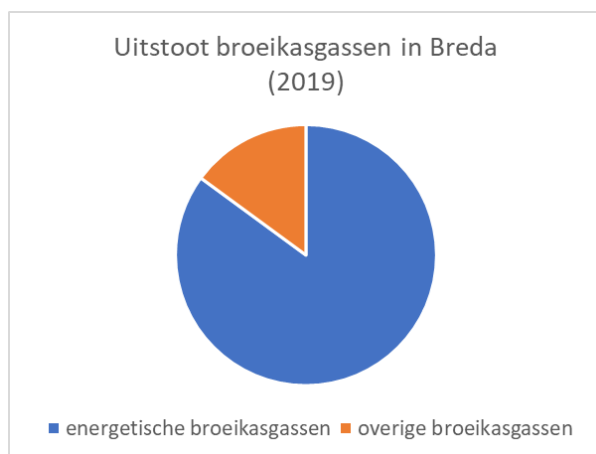
In de afgelopen decennia zijn er steeds meer uitdagingen op ons afgekomen. Het is urgent om deze nú aan te pakken, zodat we kunnen blijven doen wat we willen binnen de grenzen die de aarde en de natuur ons stelt. Om de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs te halen, zijn afspraken in Europa gemaakt. De EU-lidstaten hebben met elkaar afgesproken dat de EU al in 2030 minimaal 55% minder CO₂ moet uitstoten. De gemeente Breda haalt met dit Klimaatplan alles uit de kast om al in 2044 geen aardgas meer te gebruiken en klimaatneutraal te zijn. Dit is een ambitieus doel, waar we met zijn allen hard aan moeten werken om het waar te maken. Dit kan de gemeente Breda uiteraard niet alleen. Als gemeente werken we samen met bewoners, ondernemers, instellingen en andere partners om dit te bereiken.

Circulariteit en broeikasgassen

De gemeente werkt ook mee aan de Europese doelen voor circulariteit: in 2030 willen we in Nederland 50% minder basisgrondstoffen gebruiken. Daarom willen we meer materialen zoals beton en metaal opnieuw gaan gebruiken. Ook willen we meer hernieuwbare materialen zoals hout gaan gebruiken. Als overheid willen we daarin het goede voorbeeld geven in de opdrachten die we geven. Als we werken aan deze doelen van circulariteit, zorgt dat er voor dat we minder broeikasgassen uitstoten. Om de broeikasgassen te verminderen doen we nog meer dingen. Denk hierbij aan de natuur in en om de stad versterken in samenhang met de agrarische functies.

Klimaatneutraal in 2044

De gemeente Breda brengt de drie onderwerpen energie, grondstoffen en landgebruik samen in één plan: Het Klimaatplan 'Breda klimaatneutraal in 2044'. Met dit Klimaatplan werken we aan een toekomstbestendig Breda voor inwoners, ondernemers en de natuur. We richten ons niet langer alleen op CO₂-neutraliteit van het energieverbruik in de stad. We kijken voortaan naar de invloed van de stad op alle broeikasgassen. Het gaat dan bijvoorbeeld ook over methaan en lachgas. Elk gas heeft een ander effect op de opwarming. Deze effecten worden omgerekend naar het effect wat koolstofdioxide zou hebben. Dit worden CO₂ equivalenten genoemd. De meeste broeikasgassen komen in Breda vanuit het energieverbruik in de lucht. Maar er zijn ook broeikasgassen die vanuit de veeteelt in de lucht komen of vanuit industriële productieprocessen. Dit is weergegeven in figuur 1. Het nationale klimaatplan gaat over al deze broeikasgassen. In Breda volgen we dit nationale beleid. Daarom spreken we nu over Breda klimaatneutraal in 2044.

Met dit Klimaatplan wil de gemeente Breda niet alleen de broeikasgassen verminderen. Het gaat ook om:

- **De lokale kracht versterken** met bijvoorbeeld lokale energiegemeenschappen, kringlooplandbouw en een ambachtscentrum, zodat er een beter vestigingsklimaat ontstaat.
- **Een gezonde leefomgeving** voor mens en dier. Met bijvoorbeeld schone lucht door verduurzaming van het vervoer en de bouwsector, en een robuuste groenstructuur voor biodiversiteit.
- **Het verminderen van kwetsbaarheid** van mensen, onze systemen en de natuur. Het gaat dan bijvoorbeeld om aandacht voor energie-armoede, om behoud van een betrouwbaar energiesysteem en aandacht voor kwetsbare dieren en planten.

Leeswijzer

Het Klimaatplan is onderverdeeld in zes thema's:

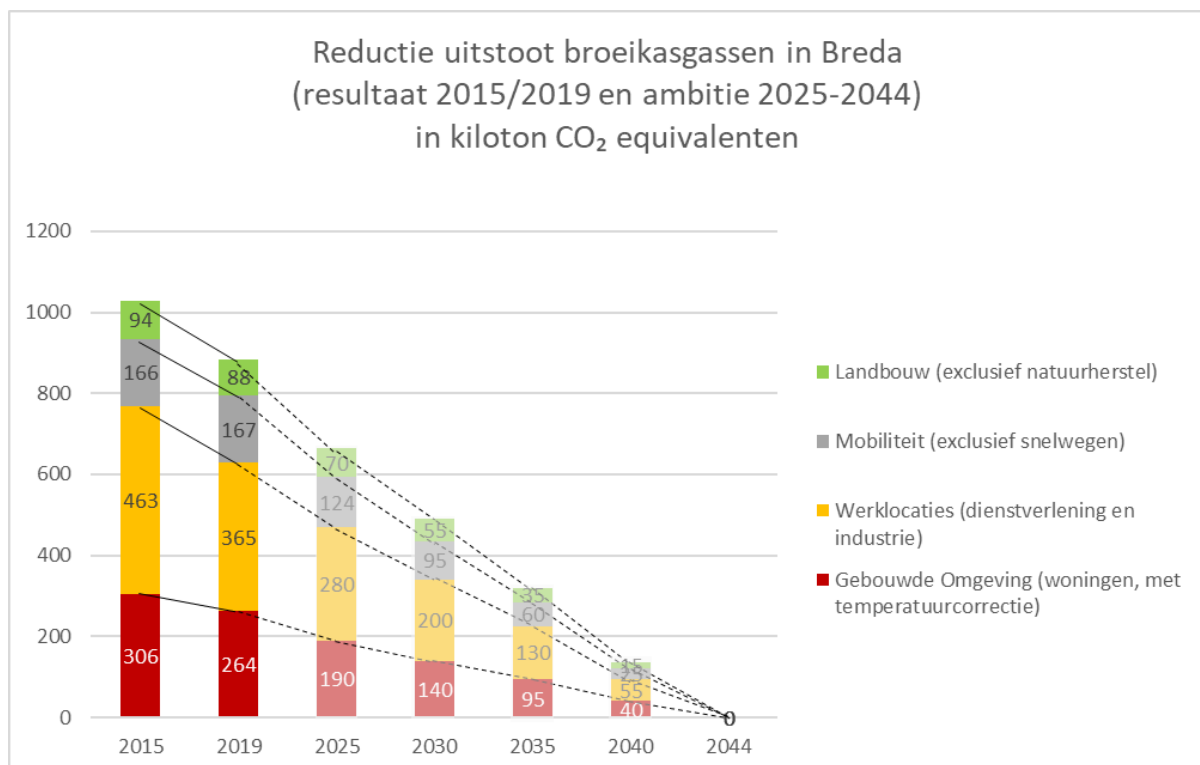
- Energie architectuur
- Gebouwde omgeving
- Werklocaties
- Schone mobiliteit
- Natuurherstel en landbouw
- Duurzame overheid

Eerst beschrijft dit plan de scope en ambitie per thema. Daarna komen de maatregelen per thema aan bod. Vervolgens een overzicht van de financiële middelen.

Dit plan beschrijft vooral de hoofdlijnen. De bijlagen bevatten nadere uitwerkingen over het isolatieprogramma en het energiepakket.

1. Scope en ambitie per thema

In deze paragraaf wordt de scope en de ambitie per thema beschreven. Deze ambities kunnen alleen worden gerealiseerd door een combinatie van acties door de verschillende overheden, inwoners en ondernemers. In onderstaande figuur is het beoogde verloop van de broeikasgasuitstoot binnen de gemeente Breda opgenomen voor de vier inhoudelijke thema's. We streven naar een structurele daling van al deze thema's richting 2044. Een vertaling naar concrete prognoses volgt nog. De thema's Energie architectuur en Duurzame Overheid zijn ondersteunend aan deze andere vier thema's. De uitstoot is gebaseerd op het lokale energieverbruik, gecombineerd met de Nederlandse energiemix van fossiele en hernieuwbare energiebronnen. In 2030 willen we de totale uitstoot naar 490 kiloton CO₂ equivalenten hebben teruggebracht. Dat is bijna 400 kiloton minder dan de uitstoot in 2019 (voor corona).

De productie van duurzame elektriciteit op land loopt in de regio West Brabant op schema, zo blijkt uit de [voortgangsrapportage van de Regionale energiestrategie](#). Voor het aandeel lokale duurzame Besparing van energie is belangrijk bij de overgang naar duurzame energiebronnen. De meeste energie wordt gebruikt voor warmte (warm water en ruimteverwarming). Daarom is er een ambitie van 15 % warmtebesparing in 2030 ten opzichte van 2019 vastgelegd in de Regionale Energiestrategie (en 35% in 2050). Deze ambitie is van toepassing op alle gebouwen in de stad, dus zowel bij woningen als bij werklocaties. In de voortgangsrapportage van de regionale energiestrategie staat hierover het volgende:

Doel warmtebesparing tijdelijk gehaald Landelijk is in 2022 het aardgasverbruik van woningen met ongeveer een kwart gedaald ten opzichte van 2021. Van deze daling komt voor ongeveer 10 procentpunt door het warmere weer in het stookseizoen. Het andere deel, ongeveer 15 procentpunt, hangt vermoedelijk samen met minder stoken door de hoge prijzen. Dit blijkt uit voorlopige landelijke cijfers van het CBS (voor onze regio hebben we nog geen specifieke cijfers). Naar verwachting zal een deel van deze besparingen structureel blijven bestaan.

1.1 Energie architectuur: naar een rechtvaardige transitie

Dit thema vormt de basis voor alle andere thema's. Het gaat over het energiesysteem van de toekomst: hoe komt de energie vanaf de bron bij mensen thuis of bij bedrijven? Hoe is die infrastructuur van leidingen en opslagvoorzieningen geregeld? Energie architectuur is complex: we passen steeds nieuwere en/of betere technieken toe. Bovendien ligt de transformatie van het energiesysteem in handen van verschillende partijen. Denk hierbij aan ontwikkelaars en exploitanten van duurzame energiebronnen en opslagsystemen zoals bijvoorbeeld Greenchoice, Eneco en kleine collectieven van inwoners of ondernemers. Maar het gaat ook om beheerders van infrastructuur voor gas, elektriciteit en warmte zoals Enexis en Ennatuurlijk. De gemeente houdt zich onder andere bezig met de toewijzing van schaarse ruimte boven en onder de grond, beoordelen van toelaatbare milieueffecten en de opzet van een publiek warmtebedrijf. Op basis van nieuwe regelgeving krijgt de gemeente meer regie op de toekomstige infrastructuur.

De gemeente streeft naar een rechtvaardige energietransitie en wil dat duurzame energie toegankelijk en betaalbaar blijft voor iedereen.

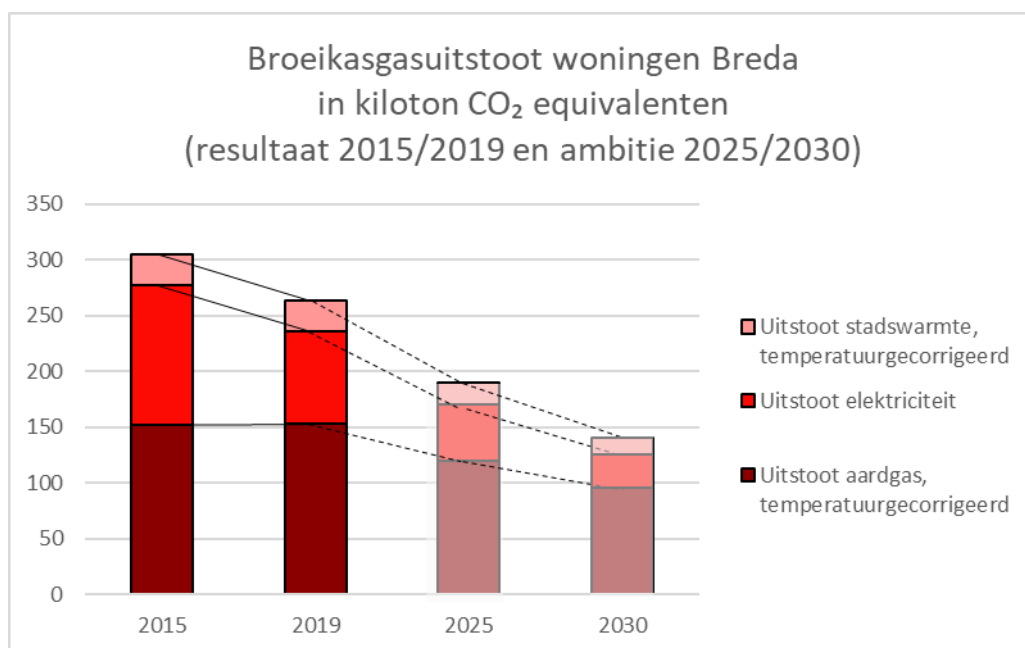
1.2 Gebouwde omgeving: tussendoel 2030 140 kiloton CO₂-eq

Dit thema focust op de verduurzaming van alle 88.000 huizen en appartementen in de stad. Dit gaat dus zowel om particulieren (koopwoningen), Verenigingen van Eigenaren (VVE's), sociale verhuur en particuliere verhuur. De ambities voor 2030 bij dit thema zijn:

- Een daling in CO₂ uitstoot naar 140 kiloton in 2030.
- In de periode 2022-2030 4.000 tot 6.000 woningen volledig aardgasvrij maken.
- In de periode 2022-2030 ongeveer 20.000 woningen aardgasvrij-ready maken.

Op het gebied van isolatie is dit in het Bredaas Isolatieprogramma vertaald naar ruim 4.500 isolatie ingrepen per jaar.

In de onderstaande grafiek is de verdeling van de uitstoot weergegeven in 2015 en 2019 en de ambitie voor 2025 en 2030. De daling op het elektriciteitsverbruik is een gevolg van de toename van duurzame elektriciteit. Vanaf 2022 is er landelijk ook al een daling van aardgasverbruik te zien, als gevolg van de hoge prijzen door de oorlog in Oekraïne.

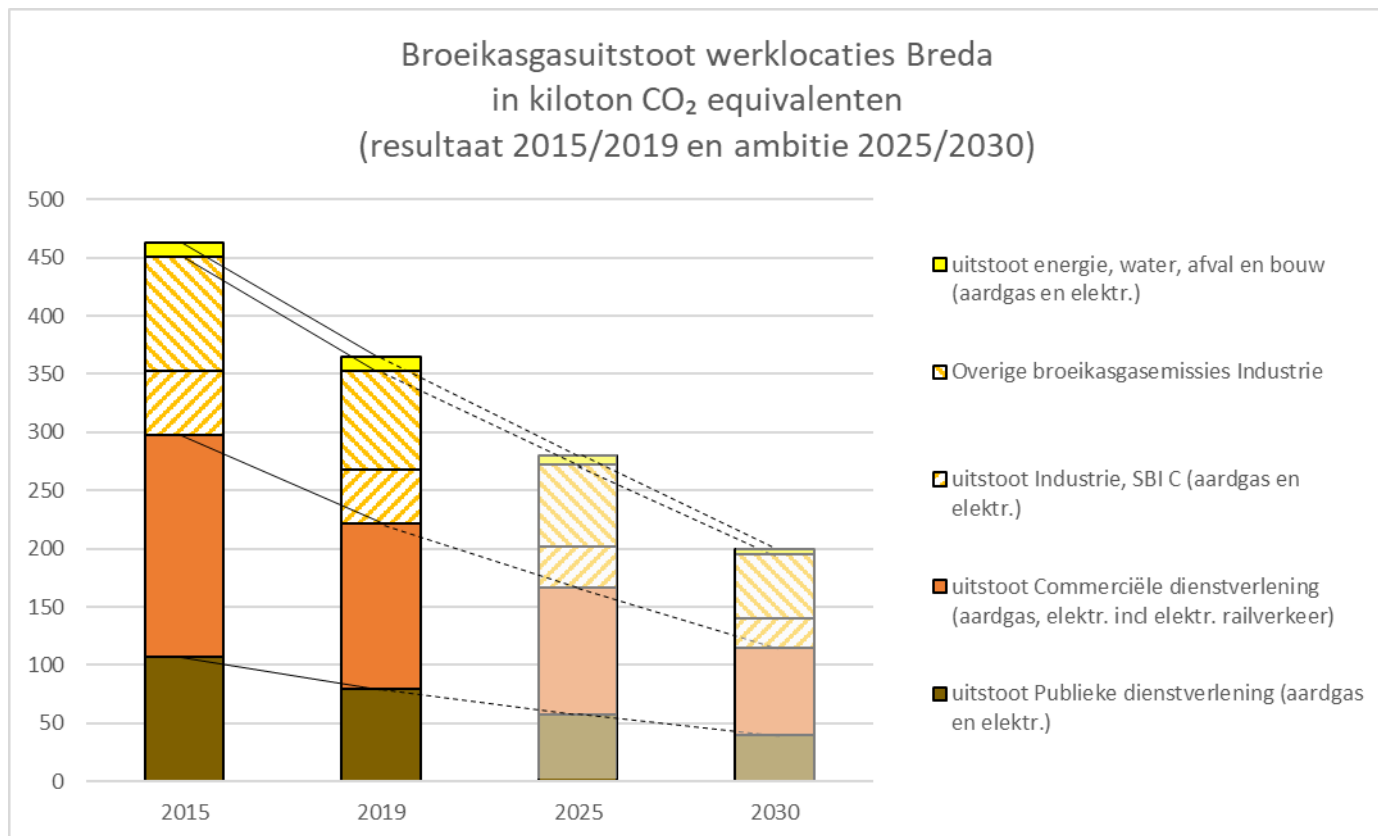

1.3 Werklocaties: tussendoel 2030 200 kiloton CO₂-eq

Dit thema gaat over de verduurzaming van alle utiliteitsgebouwen op de ruim 40 bedrijfsterreinen, maar ook de bedrijfsgebouwen verspreid in woongebieden. Het vastgoed van de gemeente zelf valt hier ook onder. In totaal gaat het om ongeveer 16.000 panden, inclusief ongeveer 1.000 gebouwen maatschappelijk vastgoed. Daarnaast is er ook aandacht nodig voor het optimaliseren van processen in de industrie om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Dit thema kent een vergelijkbare ambitie met de gebouwde omgeving als het gaat om de panden. Maar vanuit de industrie zijn er ook procesemissies die zorgen voor uitstoot van overige broeikasgassen, bijvoorbeeld in de afvalverwerking. De ambities voor 2030 zijn:

- Een daling in CO₂ uitstoot naar 200 kiloton in 2030.
- In de periode 2022-2030 ruim 5000 panden aardgasvrij-ready maken.

In de onderstaande grafiek is de verdeling van de uitstoot weergegeven in 2015 en 2019 en de ambitie voor 2025 en 2030. Bij vrijwel alle sectoren is er sprake van een daling.

1.4 Schone mobiliteit: tussendoel 2030 95 kiloton CO₂-eq

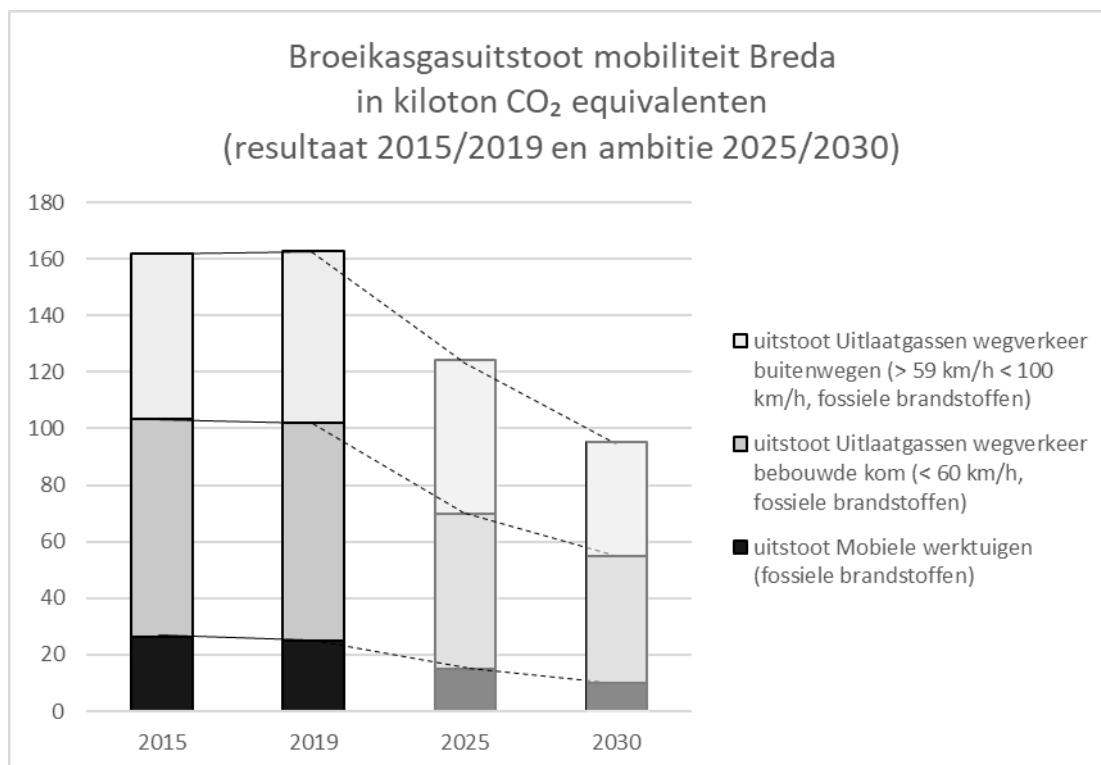
Het gaat in dit thema om al het verkeer en vervoer op de Bredase wegen en over de inzet van mobiele werktuigen (bijvoorbeeld bulldozers, vuilniswagens en hoogwerkers) voor bijvoorbeeld de bouw. De CO₂ uitstoot vanuit de rijkswegen wordt buiten beschouwing gelaten, aangezien wij daar als gemeente geen invloed op hebben. Scheepvaart speelt in Breda niet of nauwelijks een rol qua CO₂ uitstoot.

In de Mobiliteitsvisie is vastgesteld dat het verduurzamen van de mobiliteit wordt behaald door in te zetten op de drie V's: Verminderen van mobiliteit, Veranderen van vervoerswijze en Verschoneren van het vervoersmiddel. Het Verminderen en Veranderen van mobiliteit is onderdeel van het ruimtelijke- en mobiliteitsbeleid en zijn daar onder gebracht. Dit klimaatplan richt zich met name op het

verschonen van het vervoersmiddel, bijvoorbeeld door de uitrol van laadpalen of de instelling van een Zero Emissiezone.

De ambitie voor 2030 betreft een daling in CO₂ uitstoot naar 95 kiloton in 2030.

In de onderstaande grafiek is de verdeling van de uitstoot weergegeven in 2015 en 2019 en de ambitie voor 2025 en 2030. Er is bij mobiliteit geen daling zichtbaar. Het effect van schonere en elektrische auto's is vrijwel net zo groot als de toename van het verkeer in de stad, waardoor de emissies gelijk blijven. Richting 2030 wordt wel een kentering verwacht.

1.5 Duurzame overheid: ondersteunend aan thema 3 en 4

Dit thema gaat over het eigen opdrachtgeverschap van de gemeente over de vermindering van de eigen voetafdruk volgens de CO₂ prestatieladder. Met het certificaat wat in december 2022 is gehaald wil de Gemeente Breda in 2025 minimaal 11% CO₂ reductie behalen ten opzichte van 2019 (ruim 1.800 ton CO₂ besparing). Tegelijkertijd wordt verkend hoe de gemeente een hoger niveau op de prestatieladder kan bereiken. Daarbij gaat het dan niet alleen om verduurzaming van het eigen wagenpark (thema schone mobiliteit) en de eigen gebouwen (publieke dienstverlening onder thema werklocaties), maar ook over (gemeentelijke) opdrachten voor werkzaamheden in de stad en voor ontwikkelingsprojecten voor woningbouw. Bij dit thema wordt ook rekening gehouden met de CO₂ uitstoot die veroorzaakt wordt bij het maken van materialen die gebruikt worden, zoals beton.

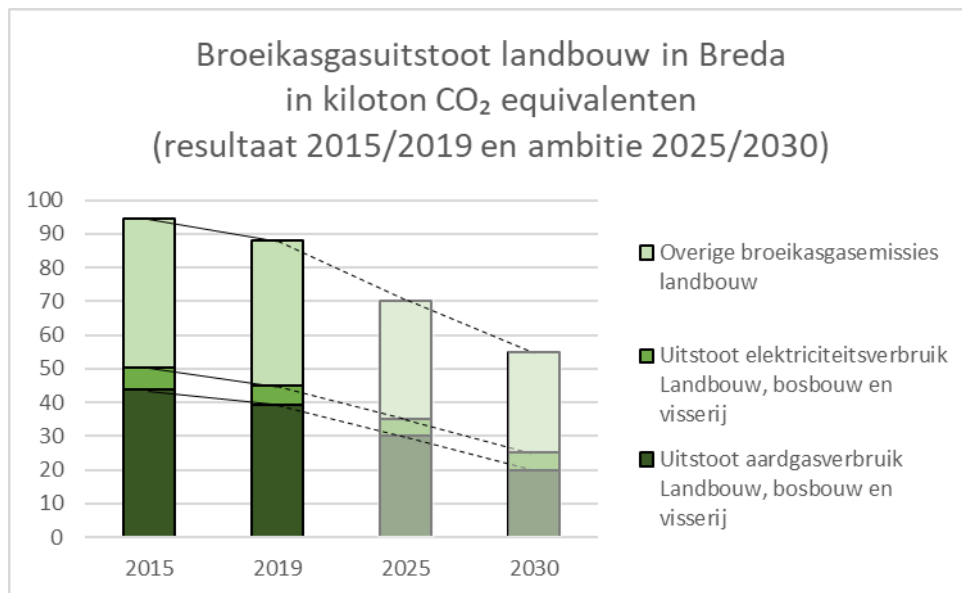
1.6 Landbouw en natuurherstel: naar 55 kton CO₂-eq in 2030

Dit thema gaat over het toekomstperspectief voor het buitengebied voor ondernemers, natuur en recreanten. Het herstel van natuurwaarden met extra bos, struweel en minder veenoxidatie zorgt voor minder broeikasgassen in de lucht, net als de transitie van de landbouw. De kassen en veeteelt kennen een vrij hoge uitstoot van broeikasgassen. Het gaat bij dit thema om zowel energetische

emissies bij de verwarming van kassen als overige broeikasgassen door bijvoorbeeld mestverwerking. De klimaatambities voor dit thema zijn:

- Een daling in CO₂ uitstoot naar 55 kiloton in 2030.
- De gemeentelijke bomen- en bossenstrategie is er op gericht om tot 2030 circa 130 hectare nieuw bos te realiseren. De strategie is een concretisering van de Europese, landelijke en provinciale bossenstrategie, rekening houdend met het bestaande landschap en habitat.

In de onderstaande grafiek is de verdeling van de uitstoot van de landbouwsector in Breda weergegeven in 2015 en 2019 en de ambitie voor 2025 en 2030. Het grote aandeel aan uitstoot door aardgas komt uit de glastuinbouwsector. Voor de effecten van verandering in landgebruik is momenteel alleen een landelijke rapportage beschikbaar.

2. Beleidsinstrumenten en acties per thema

Deze paragraaf gaat in op de acties van de gemeente om de stad te ondersteunen in het halen van de ambitie om in 2044 klimaatneutraal te zijn. De gemeente zet vooral in op het activeren van grote groepen. Iedere doelgroep vraagt om een andere benadering. Als de verandering extra ruimte vraagt, dan maakt de gemeente de ruimtelijke keuzes. Denk hierbij aan de windmolens langs de A16.

De acties van de gemeente zijn aanvullend op het stimuleringsbeleid en regelgeving vanuit het Rijk en vanuit de provincie. Particulieren kunnen bijvoorbeeld voor sommige maatregelen rechtstreeks subsidie aanvragen bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). De gemeente zorgt dan met voorlichting dat inwoners en ondernemers deze mogelijkheden weten te benutten.

2.1 Energie architectuur

Bij dit thema zet de gemeente de volgende beleidsinstrumenten in:

- Samenwerking met de betrokken partijen voor onderzoek en afstemming;
- Regulering openbare ruimte;
- Lobby en agendering voor optimalisatie van wetgevingsvoorstellen.

De gemeente werkt samen met de netbeheerders en ontwikkelaars van energiebronnen aan de volgende opgaven:

- Samen met onze partners, zoals netbeheerders, andere overheden, ontwikkelaars etc, geven we invulling aan het lokale energiesysteem van de toekomst. Dit doen we door:
 - Gemeentelijke beleidsontwikkeling en positiebepaling rondom de nieuwe wetgeving, technieken, economische modellen en digitaliseren ten behoeve van het nieuwe energiesysteem.
 - Verder uitwerken van een strategie voor duurzame energiebronnen. Vanuit de transitievisie warmte zijn de beschikbare bronnen in beeld gebracht. De bronnenstrategie geeft inzicht in het verdelingsvraagstuk van de beschikbare (regionale en lokale) bronnen over Breda, inclusief de benodigde opslagvoorzieningen.
- Energieplanologie:
 - programmeren en prioriteren, waarbij de ambities van Breda naast de investeringsplannen van de netbeheerders worden gelegd. Dit gebeurt in afstemming met de regio en provincie en komt samen in het Provinciaal meerjaren investeringsprogramma energie en klimaat (PMIEK).
 - Een ontwerpschets maken van het energiesysteem van de toekomst voor de gemeente Breda, te beginnen met elektriciteit, in nauwe samenwerking met de netbeheerder en in relatie met andere thema's die impact hebben op de ondergrond zoals klimaatadaptatie en bodemkwaliteit.
 - Vaststellen van de Regionale Energiestrategie 2.0 in 2024 over het regionale energiesysteem van de toekomst
- Systeemintegratie: Met concrete projecten werken we aan een gebiedsgerichte aanpak waar we het aanbod en afname van energie zoveel mogelijk gelijktijdig met elkaar afstemmen. Op deze manier is het mogelijk om tot semi autonome energiesystemen te komen waardoor we slimmer en efficiënter gebruik maken van het huidige energienet (Steenakker, Rithmeesterpark, Frankenthalerstraat).

2.2 Gebouwde omgeving

Bij dit thema zet de gemeente de volgende beleidsinstrumenten in:

- Voorlichting aan particulieren;
- Samenwerking met vastgoedeigenaren;
- Ondersteunen collectieve aanpak van particulieren;
- Verstrekken van subsidies en leningen.

De gemeente werkt met een gebiedspecifieke en een gemeentebrede aanpak. De gebiedspecifieke aanpak richt zich op stimuleren van isolatie en zicht op het toekomstig energiesysteem wat er 8 jaar later moet komen te liggen. Het gaat dan om buurten van ongeveer 1.000 woningen (88 in totaal).

De gemeente:

- start elk jaar met het opstellen van 3 tot 4 wijkenergieplannen, die na 2 jaar worden afgerond. Daarna start de uitvoeringsperiode van 8 jaar om het energiesysteem van de toekomst te realiseren. Eind 2024 zullen de eerste 3 plannen worden afgerond.
- evalueert de huidige werkwijze met de wijkenergieplannen gelet op de actuele ontwikkelingen op de energie infrastructuur voor warmte en elektriciteit en actualiseert de transitievisie warmte in 2025.
- levert ondersteuning aan bewonerscollectieven, waarbij we uitgaan van ongeveer 2 buurtcollectieven per jaar. We verwachten dat ook hiervan de eerste buurtplannen eind 2024 afgerond worden.
- werkt voor kwetsbare wijken met een specifieke subsidieregeling vanuit het volkshuisvestingsfonds (VHF) voor verduurzaming van de woningen. Het gaat dan om de wijken Doornbos-Linie en Hoge Vucht. We onderzoeken de deelname van Breda voor het VHF tweede tranche. Indien toegekend wordt een nieuwe subsidieregeling voor de laatste kwetsbare Bredase wijk opengesteld.

De gemeentebrede aanpak gaat vooral over het stimuleren van isoleren:

- Voorlichting, digitaal (energieloket) en met gesprekken (greenhopper, samenwerking energie coöperatie BRES). Daarbij wordt ook aandacht besteed aan het verminderen van milieu effecten zoals geluidsdemping van bepaalde isolatiematerialen en het verminderen van houtstook.
- Zorgen voor toegankelijke financieringsconstructies. Het klimaatfonds en de subsidieregeling 'uitvoeringsprogramma klimaat' worden in 2023/2024 geëvalueerd.
- Uitvoeren van het Energiepakket (zie bijlage 2).
- Voorlichting aan inwoners geven over verduurzaming van woningen, digitaal (energieloket) en met gesprekken (greenhopper, samenwerking energie coöperatie BRES, boerderij Wolfslaar)
- Besluitvorming over het revolverend isolatiefonds.
- Opzetten van een stimuleringsprogramma voor particuliere verhuur.
- Optimalisatie van de financieringsconstructies, waaronder evaluatie van het klimaatfonds en de subsidieregeling 'energiek Breda' uit het Uitvoeringsprogramma Klimaat.
- Bewustwording creëren en eerste hulp bieden met kleine isolatiemaatregelen voor inwoners met een smalle beurs (via de energiebespaarcoaches, een klusbus e.d.).
- Ondersteuning bieden aan Verenigingen van eigenaren voor de verduurzaming van hun gebouwen.
- Samenwerking met woningbouwcorporaties voor de wijkenergieplannen en uitwerking van de collectieve aanpak met losse particuliere woningen (gespikkeld bezit) op basis van de proefprojecten uit 2023.

- Uitvoering van het Bredaas isolatie programma (zie bijlage 1), rekening houdend met de wet natuurbescherming.
- Voortzetten van het onderzoek naar beschermde diersoorten die in gebouwen leven om passende maatregelen te treffen voor behoud van deze diersoorten.

In 2027 komt er een verbod op woningen met label G voor woningbouwcorporaties. Deze moeten zijn omgebouwd naar label C. De gemeente zal toezicht houden op naleving van de regels.

2.3 Werklocaties

Bij dit thema zet de gemeente de volgende beleidsinstrumenten in:

- Voorlichting;
- Samenwerking met bedrijfscollectieven en vastgoedeigenaren;
- Ondersteunen collectieve aanpak van ondernemers;
- Verstrekken van leningen.

De aanpak van de gemeente is als volgt:

- Stimuleren van het bedrijfsleven in het verminderen van uitstoot van broeikasgassen met isolatie, besparing en verandering van bedrijfsprocessen. Zo zijn er energiescans beschikbaar voor bedrijven, waarbij bedrijven geadviseerd worden hoe zij hun energieverbruik kunnen verlagen
- Toezicht houden op naleving van de regels voor isolatie (label C voor kantoren) en besparing.
- Stimuleren van afstemming van vraag en aanbod van energie (zie ook systeemintegratie bij energie architectuur). Waar nodig gebeurt dit in combinatie met lokale opslagvoorzieningen. Op deze manier komt er ruimte vrij om bedrijven verder te verduurzamen. Ook op de nieuw aan te leggen terreinen Steenakker Noord en Rithmeesterpark Fase II wordt het energiesysteem in beeld gebracht zodat hier later bij uitrol en uitgifte van het terrein rekening mee gehouden kan worden.
- Samen met het bedrijfsleven werken aan een bedrijventerreinenenergieplan. In dit plan wordt beschreven hoe we gaan komen tot het behalen van de gestelde doelstellingen voor duurzame opwek van energie, laadinfrastructuur en van-het-gas-af.
- Voorkomen van problemen door onverwacht hoge energierekeningen

Ter voorkoming van energie armoede bij bedrijven zijn ook verschillende maatregelen voor ondernemers opgenomen in het energiepakket wat in 2023 van kracht is (zie bijlage 2).

2.4 Schone mobiliteit

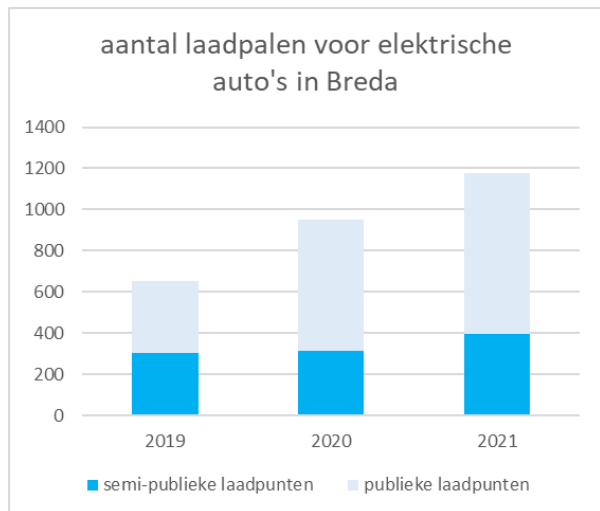
Bij dit thema zet de gemeente de volgende beleidsinstrumenten in:

- Voorlichting;
- Samenwerking met marktpartijen om groei van schone mobiliteit te stimuleren;
- Regulering met bijvoorbeeld milieuzones.

De aanpak van de gemeente is voor de komende jaren als volgt:

- Hulp aan 160 ondernemers voor het verduurzamen van hun zakelijke mobiliteit via het Brabants Mobiliteitsnetwerk in de periode 2023-2025.
- Gezamenlijk met stakeholders vormgeven van een plan van aanpak over invoering van de Zero Emissie-zone, om zo in 2024 een besluit te kunnen nemen over dit plan van aanpak en de begrenzing.

- Stimuleren groei van laadpalen in de stad met meer dan 150 per jaar via samenwerkingsovereenkomsten met de markt (resultaat zie grafiek).
- Opzetten en uitvoeren van een hubstrategie voor een optimaal gebruik van verschillende duurzame vervoersmiddelen en multimodale reizen.
- Uitvoeren van een (beleids)onderzoek in 2023, om zicht te krijgen op de meest effectieve stimuleringsmaatregelen voor emissiereductie in de stad. Op basis hiervan concrete maatregelen bepalen en uitvoeren vanaf 2024.

Daarnaast zorgt de provincie voor de elektrificatie van het busvervoer in de stad. Eind 2024 zal de nieuwe busremise gereed zijn. Van daaruit zullen ongeveer 180 elektrische bussen in Breda en omgeving gaan rijden.

2.5 Duurzame overheid

Bij dit thema zet de gemeente de volgende beleidsinstrumenten in:

- Uitvoering van de eigen verduurzamingsopgave (panden, wagenpark, mobiliteit werknemers);
- Duurzame inkoop en aanbesteding van bedrijfsfaciliteiten en projecten in stadsontwikkeling;
- Samenwerking met marktpartijen voor een duurzame stadsontwikkeling.

De aanpak is als volgt:

- Inzicht in onze CO₂ voetafdruk verbeteren met een energiemonitoringssysteem.
- LED verlichting toepassen bij vervangen reguliere verlichting.
- Inkoop schonere wagens bij vervanging.
- Het plan voor duurzame mobiliteit van eigen medewerkers (zowel woon-werk als dienstreizen) verder uitwerken en uitvoeren.
- De aanpak voor een duurzame grond weg en waterbouw in de eigen organisatie verder uitwerken.
- Faciliteren van een schone en emissieloze bouwsector in 2030:
 - Invulling geven aan het eigen opdrachtgeverschap om te komen tot een schone en emissieloze bouw in 2030.
 - De mogelijkheden verkennen naar de faciliteiten die de gemeente kan gaan bieden om zero-emissie bouwlogistiek mogelijk te maken..
- De ontwikkeling naar een circulaire bouwsector ondersteunen door:
 - Deel te nemen aan cirkelstad om samen met marktpartijen via voorbeeldprojecten te gaan werken aan het nieuwe normaal voor de bouwsector.
 - Samen met marktpartijen te werken aan een digitale marktplaats voor bouwmaterialen.
 - Een verkenning uitvoeren naar de mogelijkheden voor een gemeentelijk materialen depot voor tijdelijke opslag van materialen.

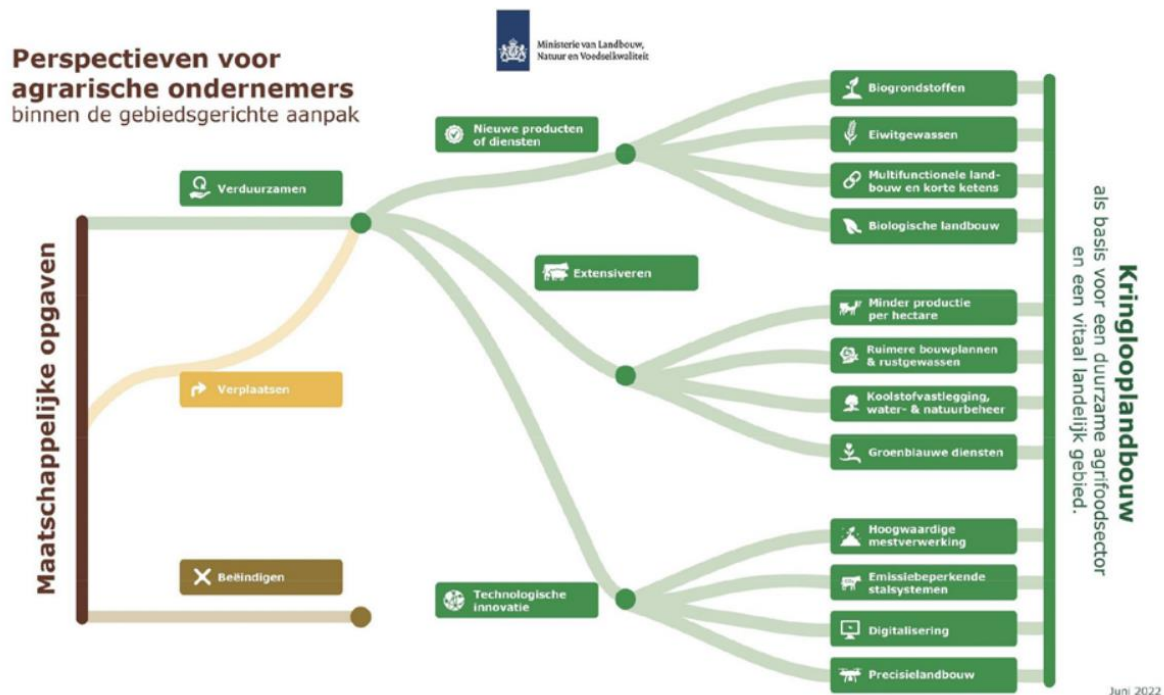
2.6 Landbouw en natuurherstel

Bij dit thema zet de gemeente de volgende beleidsinstrumenten in:

- Samenwerking lokale partijen, de provincie en het waterschap;
- Grondbeleid, om gronden te verwerven voor natuurdoelen;
- Ruimtelijke ordening, zoals een afwegingskader activiteiten in het buitengebied.

De aanpak van de gemeente is als volgt:

- Uitwerken van een natuurherstelplan samen met aandacht voor:
 - Een bos(bouw)buffer rondom het Ulvenhoutse Bos, waarmee de stikstofdepositie op dit kwetsbare natuurgebied verminderd en er meer CO₂ wordt vastgelegd.
 - Versterken van de natuurwaarden van het weidevogelgebied 'De lage Vuchtpolder' waarbij met hogere waterpeilen de uitstoot van broeikasgassen door veenoxidatie wordt verminderd.
 - Bufferzones rondom de Aa of Weerij, de turfvaart en de Bijloop het voor realisatie van de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Daarvoor worden ook de natte verbindingen voor watergebonden dieren in de stad versterkt.
- Opstellen van een handelingsperspectief met afwegingskader voor ondernemers in het buitengebied. Voor wat betreft de 210 agrarische ondernemers gaat het om een nadere invulling van de gebiedsgerichte aanpak van het landelijk gebied (zie figuur met perspectieven voor agrarische ondernemers).

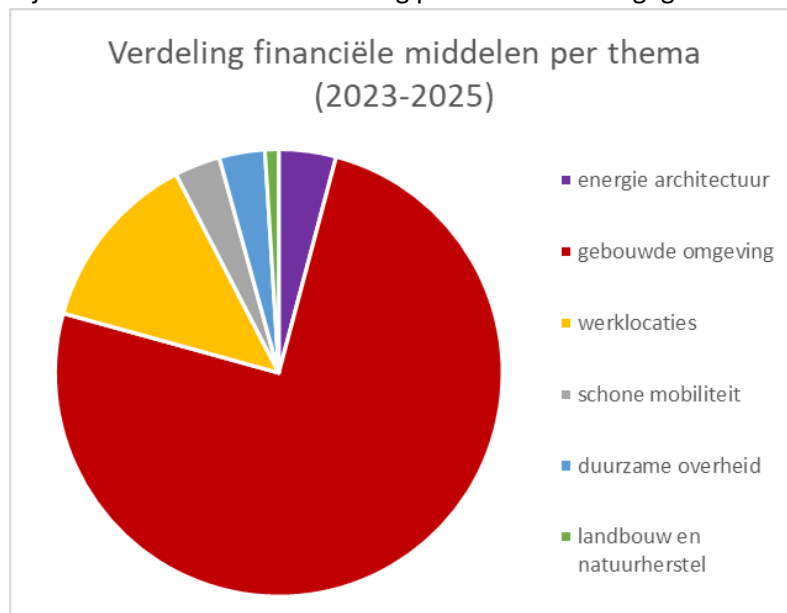

3 Overzicht middelen

Er zijn in de periode 2022/2023 verschillende middelen beschikbaar gekomen voor verschillende doelgroepen binnen bepaalde thema's. Het totale overzicht aan beschikbare middelen per thema en doelgroep voor de periode 2023-2025 en 2026-2028 is weergegeven in onderstaande tabel. De bedragen voor de periode 2026-2028 betreffen een indicatie, omdat nog niet bekend is wat de extra inzet vanuit de gemeente en het Rijk zal zijn. Daarom zijn de minimale bedragen opgenomen. Deze budgetten voor 2026-2028 zijn nog onvoldoende om het tempo van de transitie te behouden.

Financieel overzicht met prijsindexatie 2023 en 2024					
Budgetpost	Doelgroep (thema)		Totaal 2023-2025	Indicatie 2026-2028	Type budget
Regie op lokale transitie	verdeling per thema: Energie architectuur 12,5%, Gebouwde omgeving >50%, Werklocaties 12,5%, Schone mobiliteit 10%, Duurzame Overheid 10%, Landbouw en natuurherstel <5%	Breda	€ 7.210.369	€ 4.625.772	personeel, inhuur, onderzoek en subsidie (rijksbudget 2023-2025 beschikt)
		Rijk	€ 10.281.331	€ 9.708.600	
Aanpak energie armoede (energiepakket)	kwetsbare inwoners, instellingen en bedrijven (Gebouwde omgeving 60%, Werklocaties 40%)	Breda	€ 8.500.000	€ -	vooral subsidie voor 2023, met uitloop naar 2024 (beschikt)
		Rijk	€ 3.365.383	€ -	
Aanpak kwetsbare wijken (volkshuisvestingsfonds)	woning eigenaren achterstandswijken (gebouwde omgeving)	Breda	€ 5.900.000	€ 4.986.000	vooral subsidie (beschikt, met cofinanciering)
		Rijk	€ 13.766.666	€ 12.483.334	
Lokale Isolatie Aanpak	woning eigenaren, energielabel D,E,F,G (Gebouwde omgeving)	Rijk	€ 3.882.000	€ 4.738.000	vooral subsidie, nog niet beschikt
Klimaatfonds	inwoners en ondernemers (Gebouwde omgeving en Werklocaties)	Breda	€ 1.645.318	€ 2.372.818	risicobuffer voor leningen, vanaf 2015
Bredaas isolatiefonds	eigenaren (Gebouwde omgeving en Werklocaties)	Breda	€ 5.000.000	€ 5.000.000	leningen via de balans, vanaf 2024

Het overzicht gaat over het exploitatiebudget van de gemeente. Het totale budget voor de periode 2023-2025 bedraagt ongeveer 53 miljoen euro, waarvan ongeveer 40% uit eigen middelen en 60% uit Rijksmiddelen komt. De verdeling per thema is weergegeven in onderstaande figuur.

Nast deze exploitatiebudgetten is er nog € 500.000,- aan investeringsgeld gereserveerd voor realisatie van een buurtbatterij.

Het overzicht van totale middelen betreft een momentopname. Er kunnen nog aanvullende middelen beschikbaar komen. Zodra er voldoende duidelijkheid is over de omvang van die middelen wordt het overzicht bijgewerkt met de jaarlijkse klimaatbegroting.

Slotwoord: altijd scherp blijven

De gemeente Breda heeft hoge ambities wat betreft duurzaamheid en de energietransitie. Het Bredase doel is in 2044 klimaatneutraal zijn. Als tussenstap willen we een reductie van minimaal 55% van broeikasgassen in 2030 ten opzichte van 1990 bereiken. Om dit te behalen stemmen we de maatregelen af op 60% reductie, net als het Rijk. Met al bovenstaande maatregelen, denken we dit te kunnen bereiken. Of we dit daadwerkelijk gaan halen, is afhankelijk van veel factoren. Daarom blijven we scherp op de voortgang en stellen we waar nodig de maatregelen bij. Dat doen we jaarlijks met de Klimaatbegroting.

We gaan een monitoring vormgeven op basis van jaarlijkse resultaten, zoals het aantal isolatie ingrepen, het aantal subsidie aanvragen en het aantal laadpalen. Dit doen we voor de inhoudelijke thema's waarvoor ook een CO₂ doel is geformuleerd. In 2023 starten we met de opzet van een dashboard, voor de monitoring van de resultaten, waarbij we lokale informatie en informatie uit de landelijke klimaatmonitor combineren, zoals beschreven in de monitoringsaanpak van het Bredase Isolatieprogramma (bijlage 2).

Op basis van de verwachte en behaalde resultaten laten we een prognose maken van de verwachte effecten in de uitstoot van broeikasgasemissies voor Breda. Voor het thema schone mobiliteit is in 2023 een externe opdracht uitgezet voor een nadere analyse van de meest effectieve maatregelen en de verwachte CO₂ uitstoot. Ook voor de andere thema's gaat de gemeente een externe analyse laten uitvoeren om een concrete prognose van CO₂ emissies op te stellen. Deze prognoses worden dan vanaf 2024 in de jaarlijkse klimaatbegroting verwerkt.

De gemeente kijkt ook naar de risico's die van invloed kunnen zijn op het effect van de gemeentelijke acties. Denk daarbij bijvoorbeeld aan:

- knelpunten in elektriciteitsnet waardoor men niet van het aardgas af kan. De gemeente stimuleert daarom de opzet van lokale energiesystemen die voor een groot deel zelfvoorzienend worden en daarmee minder afhankelijk worden van het regionale en landelijke netwerk.
- knelpunten in de warmte infrastructuur en de duurzame warmtebronnen. De gemeente verkent samen met andere partijen de kansen voor benutting van restwarmte uit de waterstofproductie die voorzien is bij de locaties aanlanding van de elektriciteit van windmolens op de Noordzee.

Gelet op de dynamiek van de ontwikkelingen in de energietransitie, bekijkt de gemeente regelmatig of de actualiteiten noodzaak geven tot aanpassing van de strategie.

Bijlage 1: Bredaas isolatieprogramma gebouwde omgeving

Deze bijlage geeft een overzicht van activiteiten uit het Bredaas Isolatieprogramma.

Er bestaan al verschillende landelijke en gemeentelijke regelingen voor energiebesparing en isolatie, zowel voor gebouweigenaren als voor de gemeente zelf. Veel van deze regelingen zijn recentelijk uitgebreid of worden nog uitgebreid (bijvoorbeeld: ISDE, SVOH en SVVE¹). De gemeente kan daarnaast structureel aanspraak maken op geld uit het Nationaal Isolatie Programma (NIP) en heeft al een ondersteuningsaanbod voor particulieren, gecommuniceerd via de campagne 'Breda doet mee!'. In het BIP worden deze bestaande activiteiten geclusterd en aangevuld met nieuwe projecten, subsidies of regelingen zodat een compleet pakket ontstaat voor alle inwoners van Breda. Om tot een compleet én overzichtelijk pakket aan activiteiten te komen werkt het programma met 4 categorieën. Tabel 2 geeft deze categorieën, de verbonden doelgroepen en onderliggende activiteiten op de volgende pagina weer, op hoofdlijnen bevatten deze het volgende:

- Categorie A bevat de ondersteunende activiteiten voor energiebesparing en isolatie zoals de campagne Breda Doet Mee, de inzet van de Greenhopper en monitoring van resultaten.
- Categorie B gaat over een lokale aanpak voor koopwoningen en richt zich op het benutten van de meerjarige NIP-gelden voor deze doelgroep. Onder deze categorie zitten veel gemeente brede initiatieven voor alle particuliere woningeigenaren van Breda.
- Categorie C zet in op lange termijnmaatregelen ter bestrijding van energiearmoede en sluit daarmee aan op de huidige inzet vanuit het Energiepakket.
- Categorie D richt zich op de specifieke doelgroepen particuliere verhuurders en erfgoed/monumenten.

Tabel 1: Overzicht van categorieën en onderliggende activiteiten en regelingen van het BIP

Categorieën en activiteiten BIP		
A: Ondersteunende activiteiten Deze categorie is gericht op de gemeentebrede energiebesparing en isolatie en daarmee ondersteunend aan de benodigde ingrepen binnen alle doelgroepen.		
Activiteit	Toelichting	Beoogd effect
Informatievoorziening particulieren en inzet Greenhoppers <i>(Bestaand)</i>	Algemene en inhoudelijke informatievoorziening voor particulieren die de eigen woning willen verduurzamen. Enerzijds op afstand via het klantcontactcentrum (KCC) van de gemeente, waarbij de gemeente een nieuwe tweedelijnsvoorziening opricht waar particulieren terecht kunnen met vragen over energiebesparing. Anderzijds in de wijken, door de inzet van Greenhoppers (mobiele energieloketten), in samenwerking met BRES.	Ontzorging en ondersteuning van alle woningeigenaren die isoleren
Monitoring <i>(Nieuw)</i>	Het registreren van, en sturen op de voortgang van het BIP, met behulp van gemeentelijke dataspecialisten, input van uitvoeringspartners en landelijke hulpmiddelen zoals Klimaatmonitor. Monitoring is van belang omdat de gemeente tijdig moet bijsturen om bijvoorbeeld tegenvallende conversies te mitigeren.	Effectmeting waardoor je tijdig het BIP bij kan sturen

¹ Deze landelijke regelingen zijn terug te vinden op de website van het RVO (www.rvo.nl).

B: Lokale aanpak koopwoningen

De tweede categorie is gericht op de ondersteuning van alle koopwoningen in de gemeente Breda. Hieronder vallen de doelgroepen woningen met DEFG labels, VvE's en woningen die onderdeel zijn van een buurtinitiatief of aangemerkt zijn als kansrijk vanuit de Transitievisie Warmte.

Activiteit	Toelichting	Beoogd effect
Aanpak gespikkeld bezit (Bestaand)	In sommige bouwblokken komen huur- en koopwoningen door elkaar voor. Dit bemoeilijkt blok- en straatgewijze verduurzaming. Gemeente Breda ontwikkelt momenteel een aanpak voor gespikkeld bezit die geënt is op de succesvolle aanpak van gemeente Tilburg.	Versnelling verduurzaming woningen in gespikkeld bezit
VvE-aanpak (Bestaand)	Het opschalen en uitbreiden van de VvE-aanpak van gemeente Breda, bestaande uit een QuickScan van het pand en een advies voor verduurzaming. Deze aanpak richt zich ook op gemengde VvE's (waar naast koopwoningen ook huurwoningen in zitten).	Isolatie en ventilatie bij ca. 80 grote en kleine VvE's per jaar
Collectieve aanpak soortenmanagement (Bestaand)	De Wet natuurbescherming (Wnb) vereist natuur inclusief isoleren door beschermde soorten zoals vleermuizen te beschermen. De gemeente ontzorgt eigenaren door voor het hele Bredase grondgebied de soortenbescherming te organiseren en collectieve ontheffing aan te vragen van de Wnb bij Provincie Noord-Brabant.	Ontzorging en ondersteuning van alle woningeigenaren die isoleren
Volkshuisvestingsfondsprojecten (Bestaand)	Gemeente Breda heeft beschikking over gelden uit het Volkshuisvestingsfonds om specifieke buurten versneld te verduurzamen. Particuliere woningeigenaren in die buurten kunnen naast de VHF-subsidie ook gebruikmaken van de activiteiten en regelingen in deze categorieën.	Versnelling verduurzaming van 1.550 koopwoningen in VHF-buurten.
Doe-het-zelversaanpak (Nieuw)	Een aanpak gericht op financiële en praktische ondersteuning van particulieren die zelf hun huis verduurzamen, zonder inzet van professionele aannemers. Een dergelijke regeling is complex en er wordt nog gewerkt aan een landelijke voorbeeldaanpak. De gemeente werkt deze aanpak dit jaar nader uit.	Ondersteuning van ca. 50 doe-het-zelvers per jaar.
Collectieve inkoop en advies isolatie en ventilatie (Nieuw)	De gemeente organiseert samen met een uitvoeringspartner vier collectieve inkoop- en adviesacties per jaar, waarmee particulieren tegen lagere kosten en door ontzorging een uitvoeringspartner isolatie en ventilatie kunnen inkopen. De collectieve acties worden voor meerdere jaren gepland en gecommuniceerd zodat zowel woningeigenaren als uitvoerders (aannemers) zekerheid hebben en daarop investeringsbeslissingen en capaciteit kunnen organiseren.	Isolatie en ventilatie van 150 à 200 grondgebonden woningen per jaar
Financieringen (Bestaand)	Woningeigenaren in gemeente Breda hebben diverse financieringen tot hun beschikking waar zij gebruik van kunnen maken om investeringen in duurzaamheid te dekken. Deze worden gecontinueerd. Het betreft het nieuwe Revolverend Fonds, het Klimaatfonds, de Verzilverlening, de Stimulerings-Toekomstbestendig wonen lening, de Maatwerklening en de lening van de Kredietbank West-Brabant. Naast deze financieringen is er ook het landelijk Warmtefonds.	Het financieel ondersteunen van woningeigenaren m.b.v. financieringsconstructies.
Voucherregeling (Nieuw)	Voucherregeling waarbij particulieren een voucher voor isolatie- en/of ventilatiemaatregelen t.w.v. ca. 1000 euro uit de NIP-gelden kunnen ontvangen als zij voldoen aan de eisen van de NIP-regeling (DEFG-label in combinatie met een WOZ-waarde onder gemeentelijk gemiddelde). Deze voucher mag gestapeld en gecombineerd worden met alle andere landelijke en lokale regelingen, zoals ISDE en subsidie uit het Volkshuisvestingsfonds.	Financieel ondersteunen van particulieren uit de NIP-doelgroep, verhoogde deelname aan de collectieve inkoopactie.
Activatiecampagne en communicatie (Nieuw)	Een uitgebreide communicatie- en activatiecampagne van de gemeente en haar partners om de verschillende doelgroepen te wijzen op de bestaande en nieuwe regelingen, o.a. door digitale communicatie, wijkgerichte acties, deur-aan-deuracties en buitenruimtecommunicatie. 'Breda Doet Mee' is in deze campagne het centrale platform.	Verhogen van de conversie van alle activiteiten in deze categorie.

C: Energiearmoede lange termijn		
De derde categorie is specifiek gericht op de doelgroep woningen met een verhoogd risico op energiearmoede. De urgentie bij deze groep huiseigenaren en huurders is hoog, waardoor er hier aanvullende activiteiten worden uitgevoerd op categorie B.		
Activiteit	Toelichting	Beoogd effect
Continuering activiteiten Energiepakket Breda 2022 (Bestaand)	Een aantal activiteiten uit het Energiepakket Breda 2022 gericht op de bestrijding van energiearmoede wordt in het BIP gecontinueerd. Het gaat om de Klusdienst, vouchers voor waterzijdig inregelen, de inzet van sociale energiecoaches en het beschikbaar stellen van energieboxen. Al deze activiteiten zijn gericht op het snel terugdringen van de energierekening door het treffen van kleine energiebesparende maatregelen, zoals tochtstrippen en radiatorfolie, of het stimuleren van energiezuiniger gedrag. Deze categorie richt zich zowel op kopers als huurders.	Het borgen van de aanpak voor energiearmoede op de langere termijn en het zoveel mogelijk benutten van de besparingspotentie van kleine maatregelen en gedragsverandering.

D: Particuliere verhuurders en erfgoed		
De vierde categorie betreft particuliere verhuur en erfgoed. Dit zijn de twee doelgroepen die buiten de reguliere energiebesparing en isolatie activiteiten uit de tweede categorie vallen. Daarnaast zijn er voor deze twee doelgroepen nog maar zeer beperkte landelijke, financiële regelingen in het leven geroepen (denk aan: SVOH en het restauratiefonds).		
D: Particuliere verhuurders en erfgoed	Toelichting	Beoogd effect
Activatie particuliere verhuurders (Nieuw)	Particuliere verhuurders hadden tot voor kort weinig druk om te verduurzamen. Het kabinet heeft echter normering aangekondigd waarbij slecht geïsoleerde woningen vanaf 2030 niet meer verhuurd mogen worden. Daarnaast is er sinds 2022 een landelijke, financiële regeling voor particuliere verhuurders. Gemeente Breda activeert particuliere verhuurders in de gemeente door deze ontwikkelingen en bij de doelgroep onder de aandacht te brengen.	Versnelling verduurzaming particulier verhuurde woningen.
Expositie erfgoed (Nieuw)	De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed heeft een reizende expositie voor de verduurzaming van monumenten ontwikkeld. Op de reizende expositie kunnen woningeigenaren, energiecoaches, adviseurs en ambtenaren kennisnemen van de laatste inzichten en kennis omtrent verduurzaming van monumenten, materiaalgebruik, best practices, tips en hulpmiddelen. Gemeente Breda haalt deze expositie gedurende de programmaperiode naar de gemeente.	Ondersteuning eigenaren van woonmonumenten in gemeente Breda.

De hierboven genoemde activiteiten en regelingen zorgen ervoor dat we jaarlijks circa 4.525 isolatie ingrepen kunnen realiseren². Dat betekent dat we over de gehele periode (t/m 2026) in totaal 18.000 ingrepen kunnen realiseren. Trekken we de lijn door, dan hebben we vóór 2030 circa 36.000 ingrepen uitgevoerd en zijn alle benodigde 100.000 ingrepen uitgevoerd in 2044.

Hiermee geven we invulling aan de doelstellingen voor de gebouwde omgeving:

- De 100.00 ingrepen zijn te realiseren vóór 2044, waarmee we de gewenste CO₂ reductie realiseren;

² De jaarlijkse 4.525 isolatie ingrepen zijn verdeeld over circa 56% koopwoningen, 27% sociale huurwoningen en 17% particuliere huurwoningen.

- In 2030 zijn circa 36.000 isolatie ingrepen uitgevoerd. Dit is meer dan 33% van het totaal aantal benodigde ingrepen. Hierbij draagt het isolatieprogramma significant bij aan de invulling van de ambitie uit de Transitievisie Warmte en motie M6. De benodigde verduurzaming om te komen tot de 21.000 woningen wordt daarnaast primair gerealiseerd via de wijkenergieplannen (WEP).

Monitoring

Het isolatieprogramma heeft een meerjarige opzet en er zijn nog onzekerheden die invloed hebben op de conversies van activiteiten. Die conversies zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden, van voor de huidige energie- en materiaalprijzen, personeelsschaarste en oorlog in Oekraïne. Ook is het landelijk beleid deels nog in ontwikkeling, en zijn de gemeentelijke uitkeringen uit het NIP na 2024 nog niet bekend. Om deze redenen is het belangrijk om voortdurend het BIP te monitoren en bij te sturen waar nodig. Voor het meten van de effectiviteit kan een dashboard worden ingericht met belangrijke indicatoren om de aanpak te kunnen monitoren. Gemeente Breda heeft hiervoor ook tools en expertise in huis. De volgende onderdelen zijn voor de monitoring van belang:

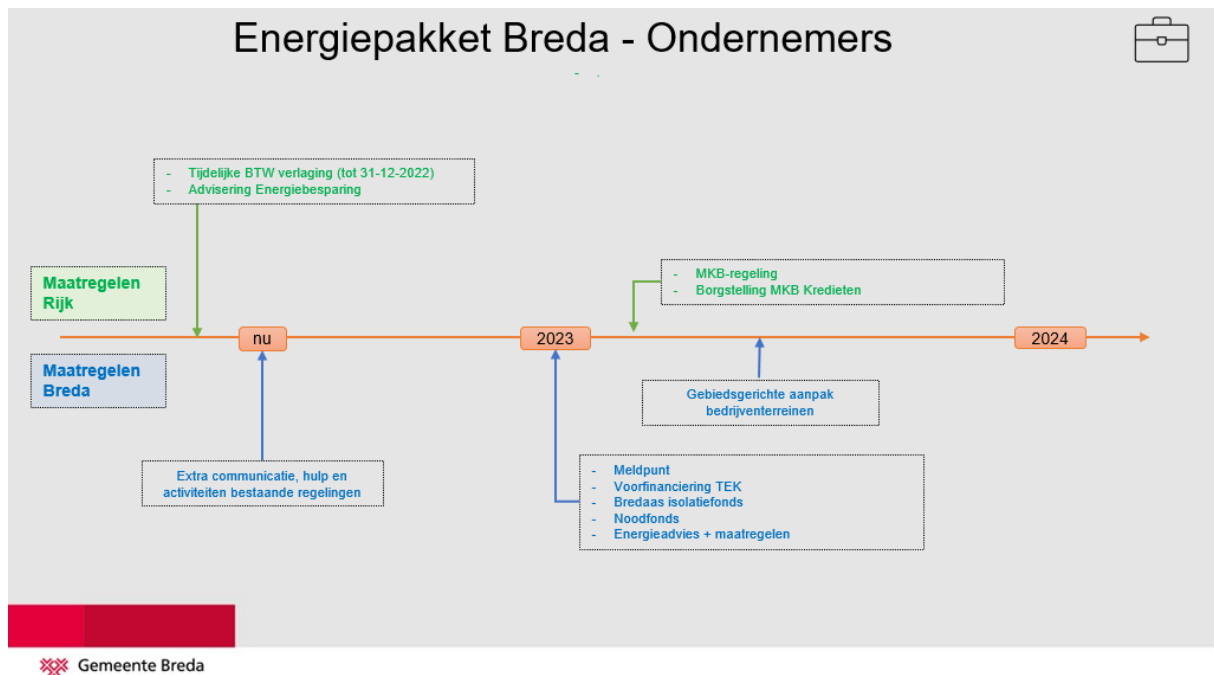
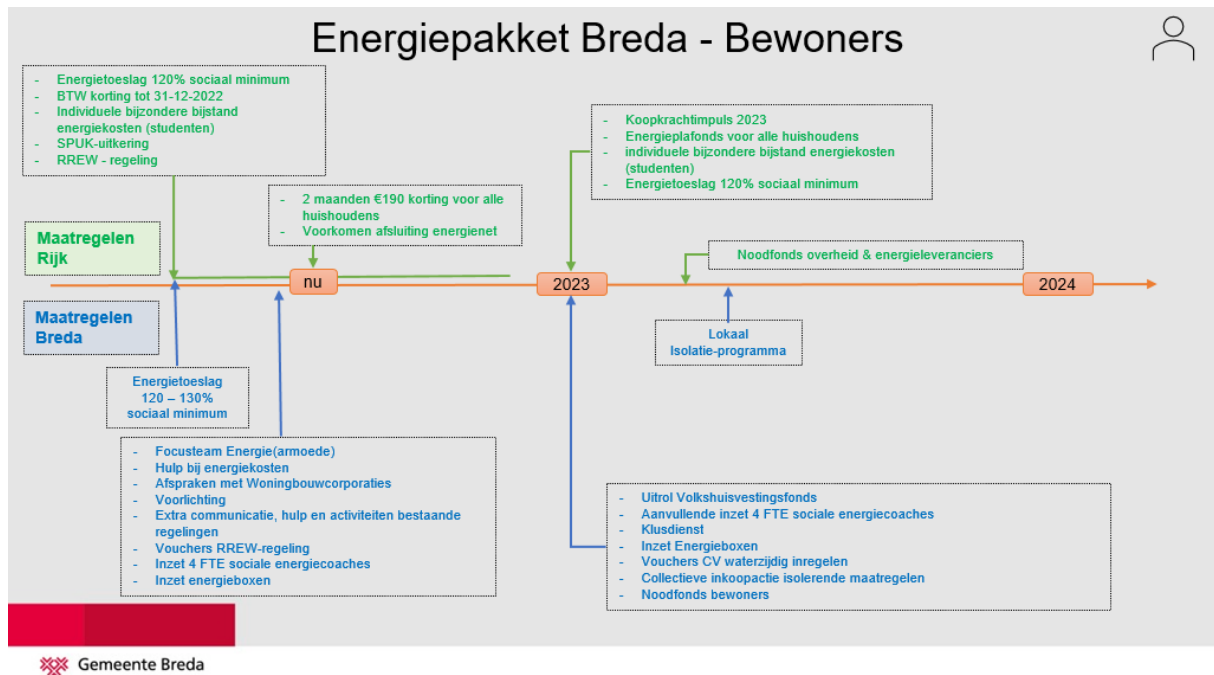
- *Input*: alle acties gericht op bereik en conversie, zoals: verstuurd brieven, deelname aan activiteiten, gebruik van landelijke en lokale regelingen, het aantal energiecoaches en het aantal contactmomenten van uitvoeringspartners, zoals een energieloket en (lokale) installateurs. Deze informatie kan grotendeels worden aangeleverd door uitvoeringspartners. Deels moet deze informatie zelf verzameld worden, bijvoorbeeld bij RVO of bij de betrokken communicatiemedewerker. Hiervoor zijn uren opgenomen in het programma.
- *Output*: aantal geïsoleerde bouwdelen naar onderscheid eengezinswoningen en meergezinswoningen en het aantal woningen waar laagdrempelige maatregelen zijn gemonteerd bij de doelgroep energiearmoede. Deze informatie kan door de uitvoeringspartners worden aangeleverd. Het is belangrijk dat de gemeente in haar aanbestedingen meegeeft dat het bijhouden van deze data (binnen de kaders van privacyregelgeving) een uitvoeringsvoorwaarde is.
- *Effect*: over de looptijd van het programma kan het effect gemeten worden door verschillende criteria te meten, zoals voor temperatuur gecorrigeerd gasverbruik en afgemelde energielabels. Het dashboard wordt gekoppeld aan Klimaatmonitor^[1] zodat de voortgang op energiebesparing gemonitord kan worden. Er is nog geen landelijk geaccepteerde methodologie om het aantal woningen te monitoren dat de Standaard heeft bereikt. Dit kan namelijk niet volledig en feilloos uit energielabels worden afgeleid. Het Expertisecentrum Warmte (ECW) onderzoekt momenteel de mogelijkheden hiervoor.

Cruciaal bij voortdurende monitoring en bijsturing is ook dat uitvoeringspartners deze werkwijze onderschrijven, omdat het flexibiliteit in de uitvoering vraagt. Wanneer conversies achterblijven bij wat in dit programma is ingeschat wordt bijgestuurd door bijvoorbeeld extra of andere activiteiten te organiseren om de benodigde conversie wel te behalen.

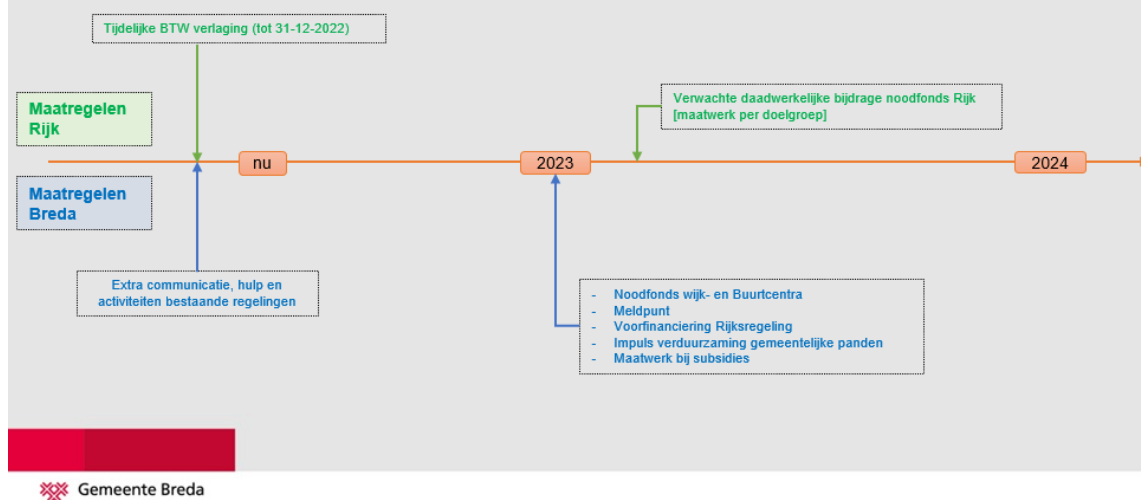
^[1] Klimaatmonitor: <https://klimaatmonitor.databank.nl/>

Bijlage 2: Samenvatting Energiepakket

Hieronder volgt een kort overzicht van maatregelen uit het energiepakket per doelgroep. Daarna is een financieel overzicht voor de maatregelen van de gemeente gegeven.

Energiepakket Breda – Sport, Wijkcentra, Cult. Instellingen

Hieronder volgt een financieel overzicht van de maatregelen van de gemeente voor het energiepakket.

Doelgroep	Maatregel	2022/2023
Bewoners	Sociale energiecoaches	€ 200.000
	Klusdienst	€ 800.000
	Noodfonds bewoners	€ 250.000
	Personele inzet	€ 300.000
		€1.550.000
Ondernemers	Meldpunt	€ 200.000
	Voorfinanciering TEK (max uit te geven €3.500.000)	€ 1.750.000
	Energieadvies en maatregelen	€ 1.100.000
	Noodfonds ondernemers (max uit te geven €1.000.000)	€ 500.000
		€3.550.000
Instellingen en verenigingen	Noodfonds wijk- en buurtcentra	€ 200.000
	Voorfinanciering Rijksregeling instellingen (max uit te geven 1.000.000)	€ 500.000
	Verduurzamen gemeentelijke panden	€ 1.250.000
		€1.950.000
Adaptief budget	Inspelen op actualiteiten en veranderende Rijksregelingen (max uit geven €1.500.000)	€ 750.000

Uitvoeringsorganisatie		
	Projectleider en ontwikkelcapaciteit	€ 400.000
	Communicatie budget	€ 50.000
	Onvoorzien	€ 250.000
		€700.000
Totaal	€ 8.500.000	